

SİYASİ ANALİZ

Kazakistan'daki Siyasi Yansımalar

H.12 Cumade's Sâni 1443 / M.15 Ocak 2022

Hizb-ut Tahrir

Siyasi Analiz

Kazakistan'daki Siyasi Yansımalar

Rusya, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in protestoları bastırmak için yardım istemesi üzerine Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü adına Kazakistan'a müdahale etti. Kazakistan'da sınırlanmış petrol gazı (LPG) fiyatlarının iki katına çıkmasının ardından protestolar patlak verdi. Daha sonra bir anda ülkenin tüm bölgelerine yayıldı... Rusya, başta Amerika olmak üzere yabancı güçleri ülkenin içişlerine karışmak ve protestoları kışkırtmakla suçladı. Ulusal Güvenlik Komitesi Başkanının da darbe girişiminde bulunmakla suçlandığı bildirildi. Peki, bu protestoların arka planı nedir? Rusya, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü adı altında jet hızıyla Kazakistan'a neden müdahale etti? ABD'nin bu konudaki tutumu nedir?

Yukarıdaki soruların cevabına açıklık getirmek için aşağıdaki hususlara bir göz atacağız:

1- Orta Asya'da Batı Türkistan'ın bir parçası olan Kazakistan, büyük bir İslam beldesidir. 2,7 milyon km²'den fazla bir alana sahiptir. Ancak yüzölçümüne göre nüfus oranı azdır. Nüfus yaklaşık 19 milyondur. Kazakistan'ın büyük çoğunluğu, Müslümandır, yüzde 75'den fazlasını teşkil ediyorlar. Kazakistan'da önemli bir Rus azınlığı da bulunmaktadır. Nüfusunun yüzde 20'sini yani yaklaşık 3,5 milyonunu Rusların oluşturduğu söyleniyor. Kazakistan, ekonomik ve jeopolitik olarak Rusya için çok büyük önem arz ediyor. Sovyetler Birliği döneminde doğrudan Rusya'nın hegemonyası altındaydı. 1991'deki bağımsızlığından sonra da sözde Bağımsız Devletler Topluluğu, Kolektif Güvenlik Antlaşması ve Şanghay Antlaşması kapsamında yine Rusya'ya bağımlılığı devam etti. Rusya'nın Kazakistan'da Baykonur uzay üssü var. Oradan uzay aracı taşıyan roketler fırlatılıyor. Ülkenin devasa zenginlikleri Rusya'nın kontrolindedir. Kazakistan petrol zengini bir ülkedir. GSYİH'nin yüzde 21'ini petrol oluşturuyor. Günde 1,5 milyon varilden fazla petrol üretiliyor. Dünyanın en büyük uranyum üreticilerinden biridir. İslam beldesi Kazakistan'ın 1,5 milyon ton uranyum rezervi var. Çok miktarda manganez, demir, krom, kömür ve doğalgaz barındırıyor. Şimdiye kadar yaklaşık 2 trilyon metreküp doğalgaz keşfedildi. Dolayısıyla Kazakistan'ın Rusya için önemi Ukrayna'dan sonra ikinci sırada yer alıyor. Rusya, eski Sovyet uzay üssü konusunda Kazakistan'ı yaşamsal bir etki alanı olarak görüyor. Bu nedenle Kazakistan'daki hegemonyasını sürdürmek için her türlü çabayı gösteriyor. Fiilen bağımsız hale gelen ikinci bir Ukrayna hadisesi Kazakistan'da yaşansın istemiyor!

2- Amerika da Kazakistan'ın önemini farkında. Rusya'nın güney, Çin'in batı sınırında yer alması nedeniyle Kazakistan'ın jeopolitik olarak konumu önemlidir. Bu yüzden Amerika, Rusya'yı bu taraftan çevrelemek, bölgedeki bölgesel nüfuzundan mahrum etmek, diğer taraftan Çin'i kuşatmak için ülkede etkisini genişletmeyi arzuluyor. Rusya'nın bu ülkeyi kaybetmesi, belki diğer Orta Asya ülkelerinin de kendi kontrolü ve etkisi altından çıkmasına neden olabilir. Kazakistan'ın bağımsızlığından beri Amerika'nın bu ülkeye ilgisinin olduğu aşikâr, zira ABD Kazakistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkeydi. Daha sonra Amerikan şirketleri Kazakistan'a girdi. Ülkenin petrol ve gaz sanayisinin çoğunu ele geçirdiler. Örneğin, Amerikan şirketi Chevron, ülkenin yıllık üretiminin üçte birini oluşturan "Tengiz" petrol sahasının yüzde 50'sini ele geçirdi. Avrupalı şirketler de Kazakistan'daki enerji kaynaklarının bir kısmını ele geçirdiler. Belirtildiğine göre "Kazakistan'ın ihracatının yaklaşık yüzde 90'ını petrol ve gaz gibi enerji kaynakları oluşturuyor. Neredeyse tamamı Batı sermayesine, en büyük Amerikan ve Avrupa petrol şirketlerine bağlı ve aittir..." (08.01.2022 sputnik.news) Amerika'nın girişimleri petrol ve gaz şirketleriyle sınırlı değil. 1989'dan Mart 2019'daki istifasına kadar Nazarbayev yönetimi sırasında ve sonrası halefi döneminde bazı askeri anlaşmalar imzaladı. Ancak Nazarbayev ve halefinin Rusya ile sıkı ilişkisi, Amerika'nın etkili askeri anlaşmalar imzalamasını engelledi. Yine de Amerika, girişimlerinden ümidini kesmedi. Zamanın CENTCOM Komutanı General Joseph Votel, Şubat 2019'da Senato Silahlı Hizmetler Komitesi'nde ABD-

Kazakistan ilişkileri hakkında şunları söyledi: “Orta Asya’nın en olgun ilişkisi...” (06.01.2022 El Cezire) ABD ve Kazak orduları arasındaki temaslar, iki ülke arasındaki ikili ilişkilerin önemli bir yönünü teşkil ediyor. Kazakistan, Haziran 2019’da Güneydoğu Kazakistan’da yapılan askeri tatbikat dâhil olmak üzere 2003’ten beri çok taraflı askeri tatbikatlara ev sahipliği yapmaktadır. 2019’taki bu tatbikata, Amerikan askerleri de katıldı. Sıradan tatbikat gibi görünse de bu durum Amerika’nın Kazakistan’a olan ilgisini gösteriyor ve Rusya kuşkusuz bu ilgiden rahatsız.

3- Protestolar patlak verip bir anda ülkenin tüm bölgelerine yayılınca Rusya’nın korkusu ve rahatsızlığı daha da arttı! Görünüşe göre 5 Ocak 2022’de Kazakistan’ın batısındaki Janaözen ve Aktav kentinde patlak veren bu olaylar, LPG zammı protestosu olarak spontane başladı. Ardından genişledi, ülkenin eski başkenti ve en büyük şehri olan, en önemli ticari, ekonomik ve finansal şehirleri arasında yer alan Almatı’ya sıçradı. Haberlerde yangının, şehirdeki cumhurbaşkanlığı konutu ile belediye binasını sardığı bildirildi. Rus Sputnik ajansı, “Güvenlik güçlerinin başkent Nur-Sultan’daki (eski adıyla Astana) hükümet binası çevresini güvenlik kordonu altına aldıkları, başkentteki vatandaşların bankalardan paralarını çekmek için acele ettikleri, internet kesintisi nedeniyle nakit dışı ödemelerin askıya alındığını bildirdi.” Yerel basın da “Doğu Balkaş bölgesindeki maden işçilerinin, protestolara katıldıklarını ve işi bıraktıklarını” aktardı. Böylece protestolar şiddete evrilmeye başladı. Kazakistan’ın Ankara Büyükelçisi, ülkesindeki olaylara ilişkin açıklamalarda bulundu. Abzal Saparbekuly, “Protestolar, öncelikle halkın ekonomik durumunun iyileştirilmesiyle ilgili halkın temel arzusu olan taleplerle oluştu. Olayların Almatı’ya sıçraması sonrası talepler farklı boyuta ulaştı” dedi ve aşırı uç sayılabilecek taleplerin protestocular tarafından dillendirildiğini kaydetti. (06.01.2022 Anadolu Ajansı) Durumu sakinleştirmek amacıyla 5 Ocak 2022’de Kazak hükümetinin istifa ettiği ve LPG fiyatlarının düşürüldüğü açıklandı. Fakat protestolar durmadı, aksine genişledi ve gelişti.

4- Protestoların yayılması, Rusya’nın Kazakistan’dan önce iki kesime suçlama yöneltmesine sebep oldu:

Birinci kesim, yerel güvenlik güçleri:

A- Buna iten etken, bazı güvenlik yetkililerinin protestolara ve kaosa göz yumduklarına dair haberlerdi. Dolayısıyla oklar, ülkenin güvenliğinden sorumlu Ulusal Güvenlik Komitesi (istihbarat servisi) Başkanı Kerim Masimov’a yöneldi. Masimov, yönetime el koymak için durumdan vaziyet çıkarmış olabilir. Bu yüzden 8 Ocak 2022’de görevden alındı ve vatana ihanetle suçlandı. “Kazakistan Ulusal Güvenlik Komitesi yaptığı açıklamada, Kazakistan’daki yetkililerin Ulusal Güvenlik Komitesinin eski başkanı Kerim Masimov’u vatana “ihamet” şüphesiyle gözaltına aldıklarını söyledi. Açıklamada, Komite tarafından 6 Ocak’ta Kazakistan Cumhuriyeti Ceza Kanunu’nun devlete ihanet maddesi (175) gereği soruşturma başlatıldığı bildirildi. (08.01.2021 Russia Today) Kazakistan’ın eski Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev’in eski danışmanı Yermuhammet Yertysbayev, yaptığı açıklamada, “Devletin üst kademelerinden destek verildiği iddiasında bulundu. “Ülkedeki protesto gösterilerinin amacının, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev’i devirmek olduğunu iddia ederek “E yüksek makamlardaki ve özellikle kolluk kuvvetlerindeki hainler destek vermese bu protestoların büyümesi imkânsızdı.” dedi. (08.01.2021 Russia Today)

B- Daha sonra Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Tokayev, Rusya liderliğindeki Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü’nden müdahale talebinin gerekçesini açıkladı. Açıklamasında Tokayev, “Bunun bir terör saldırısı olduğundan hiç şüphem yok. Bu, Afganistan dâhil başta Orta Asya ülkelerinden gelen yabancı militanların katılımıyla Kazakistan’a karşı iyi organize edilmiş ve iyi hazırlanmış bir saldırı eylemi.” dedi. Tokayev, “Teröristlerin şiddet eylemlerinin kolluk kuvvetleri ve siviller arasında çok sayıda can kaybına yol açtığını, yaklaşık 1.300 işletme tesisinin hasar gördüğünü, 100’den fazla ticaret merkezinin ve bankanın zarar gördüğünü, yaklaşık 500 polis aracının yakıldığını, Kazakistan devletinin olaylar nedeniyle maruz kaldığı ekonomik zararın 2-3 milyar doları bulabileceğini sözlerine ekledi. Ve yaklaşık 10 bin kişinin tutuklandığını, istikrarın sağlandığını, durumun kontrol altına alındığını, terör tehdit merkezlerinin etkisiz hale getirildiğini,

özellikle önemli stratejik tesislerin, silah ve mühimmat depolarının güvence altına alındığını kaydetti..." (10.01.2022 Russia Today)

C- Böylece Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev, Rusya'dan müdahale talebinde bulundu ve Ruslar da sanki Tokayev'in talebinden önce müdahaleye karar verilmiş gibi Tokayev'in talebine çabucak yanıt verdiler! 1992'de kurulan Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü aracılığıyla Kazakistan'a askeri müdahalede bulundu ve 6 Ocak 2022'de Kazakistan'ın talebi üzerine ülkeye hava indirme birliklerinin gönderildiğini duyurdu..." (06.01.2022 El Cezire) Ardından iki gün içinde hava yoluyla 2500 asker, teçhizat ve askeri araç sevk etti. Bu acil göreve 70'den fazla Rus askeri kargo uçağı katıldı. Ermenistan ve Kırgızistan'dan Kazakistan'a asker sevkıyatı yapıldı. Bu nedenle Tokayev, "Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e özel şükranlarımı sunuyorum. Çağırma çok hızlı ve en önemlisi dostane bir şekilde yanıt verdi." dedi. (07.01.2022 Russia Today) Daha sonra Putin, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün Kolektif Güvenlik Konseyi'nin video konferans aracılığıyla yaptığı olağanüstü toplantısında, "Bazı dış ve iç güçlerin hedeflerine ulaşmak için bu ülkedeki ekonomik durumdan yararlandığını vurguladı. Putin, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün Kazakistan'daki durumun kötüleşmesini önlemek için önemli önlemler aldığını, gerekli ve zamanında kararlar verdiğini belirtti. Putin, örgüt güçlerinin, cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen süre boyunca bu ülkede kalacağına işaret etti. Putin, Kazakistan'daki olayların dış müdahale için ilk ve son girişim olmadığını değerlendirerek, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü ülkelerinin "renkli devrimlere" izin vermeyeceklerini gösterdiklerini kaydetti. Bu olayların, bazı güçlerin aşırılık yanlılarını ve teröristleri toplamak ve uyuyan yeni terör hücreleri oluşturmak için siber ve sosyal ağları kullanmaktan çekinmediğini doğruladığını ifade etti..." (10.01.2022 Russia Today)

İkinci kesim ise, dış faktördür:

Putin, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün olağanüstü toplantısında, söylem olarak Amerika'nın olaylarla bir ilgisinin olduğunu belirtmese de anlam olarak ABD'ye işaret ettiği açıktır. Öncesinde Rus medyasında bunu doğrular nitelikte haberler yer aldı. Amerika'nın protestolardaki varsayılan rolünden bahsedildi. Beyaz Saray Sözcüsü Jen Psaki'nin yanıtı da bunu doğrulamaktadır. Psaki, Kazakistan'da yaşanan şiddetli protestoların arkasında ABD hükümetinin olduğuna dair Rus medyasında yer alan bilgileri ("Rusya'nın çılgın iddiaları") olarak nitelendirdi. Bunun kesinlikle yanlış olduğunu ve açıkça Rus dezenformasyon senaryosunun bir parçası olduğunu belirtti. (07.01.2022 www.independentarabia.com) KGAÖ'nün şu anki başkanı Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün Kazakistan'a müdahalesini haklı çıkarmak için, "dış müdahalenin" ardından gelen bir talebe yanıt verildiğini vurguladı. (07.01.2022 www.independentarabia.com) Yani tüm bu açıklamalar, Kazakistan ve arkasındaki, daha doğrusu önündeki Rusya'nın, bu olayların sadece içsel sebeplere bağlanamayacağını, Amerika'nın da olaylarda parmağının olduğunu düşündüklerini gösteriyor. Olaylardaki Amerikan parmağı, aşağıdaki açıklamaları gözden geçirildiğinde açıkça görülecektir:

A- ABD Dışişleri Bakanı Anthony Blinken, Kazakistan'daki duruma barışçıl bir çözüm bulunması ve medya özgürlüğüne saygı gösterilmesi için Kazak mevkidaşı Muhtar Tileuberdy'yi aradı. ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Ned Price yaptığı açıklamada, "Dışişleri Bakanı, ABD'nin Kazakistan'ın anayasal kurumlarına ve medya özgürlüğüne tam desteğini vurguladı ve krizin barışçıl bir şekilde çözülmesi ve insan haklarına saygı gösterilmesi çağrısında bulundu dedi. Price, ABD'nin Kazakistan'daki karmaşadan endişe duymaya devam ettiğini, ancak Kazakistan hükümetinin ülkede huzursuzluğa yol açan ekonomik ve siyasi sorunları KGAÖ'nün yardımı olmadan çözeceğini umduklarını söyledi. (06.01.2022 AFP)

B- Blinken, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Tokayev'in protestoculara ateş açma emriyle ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Bu açıklamayı kınıyorum, eğer bu bir ulusal politikaysa o zaman bu politikayı kınıyorum diye vurguladı. (09.01.2022 CNN) Kazakistan Cumhurbaşkanı, "Teröristlere karşı

uyarı yapmadan öldürmek için ateş açma emri verdim. 20 bin haydut Almatı'ya saldırdı, teslim olmayan saldırganlar yok edilecek dedi."

C- ABD, Rus askerlerinin Kazakistan'dan çekilmesini talep etti. "ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Ned Price, salı günü bir brifingde yaptığı açıklamada, "ABD'nin KGAÖ barış güçlerinin Kazakistan'daki görevlerini tamamladığı duyurusunu memnuniyetle karşıladığını ve birliği, ülkeyi derhal terk etmeye çağırdığını" söyledi. Price, "Varlıkları akıllarda sorular yaratıyor. Varlıklarının hiçbir dayanağı yok" dedi. (11.01.2022 Novosti)

Bütün bunlardan, Amerika'nın Rus güçlerinin Kazakistan'a çağrılmasına karşı çıktığı, Rusya'nın müdahalesi olmadan sorunların çözülmesi ve protestoculara karşı şiddet kullanılmaması çağrısında bulunduğu anlaşılıyor. Çünkü müdahalenin Rusya'nın Kazakistan'daki varlığını ve Kazak rejiminin Rusya'ya olan bağımlılığını güçlendireceğinin farkında. ABD, olaylarda parmağının olduğu suçlamalarını yalanladı, ama protestoları bastırmamaya ve insan haklarına saygı göstermeye çağırıyor.

Özetle:

A- Yukarıdakilerden Kazakistan'ın Rusya için ne kadar önem arz ettiği açıktır. Rusya, Kazakistan'daki protestoların demir ve ateşle bastırılması için Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü hükümlerinin yürürlüğe koyulmasını savundu. 1992'de kuruluşundan bu yana örgüt ilk kez böylesi bir müdahalede bulunuyor. Bu örgüte üye bazı ülkelerde yaşanan olaylara rağmen örgüt daha önce bu ülkelere müdahalede bulunmamıştı. Bu, Kazakistan'ın ne kadar önemli olduğunu gösteriyor.

B- Ancak öte yandan, Kazakistan'da güvenliğin sarsılması, Sovyet çevresindeki Rus etkisinin yeni zayıf noktalarını açığa çıkardı. Bu durum, Rusya'yı Orta Asya'dan Beyaz Rusya'ya kadar uzanan krizler çemberiyle kuşatması için Batıyı kışkırtabilir!

C- Bununla birlikte Amerika, Kazakistan'daki etkisini genişletme girişimlerinden istediğini elde edemedi. Protestoların gidişatından memnun olduğu, istismar etmek istediği, adamlarını içeriye sokmak, sonra da içeriden ve dışarıdan baskı yapmak için protestoları kullandığı anlaşılıyor.

D- Ülke halkından olan ajanların, koltuk kavgasıyla ve en yüksek mevkilere gelmekle ilgilendikleri bir dönemde düşmanların, Kazakistan gibi bir İslam beldesi için boğuşması, zenginliğini yağmalaması, konumunu ve yeteneklerini çıkarları için istismar etmesi gerçekten üzücü. Ülke halkını şiddetli yoksulluğa terk ediyorlar. Ülkeleri toprak ve kaynaklar bakımından oldukça zengindir ve halkının çoğu Müslümandır. İslam'ın emrine göre, kâfirlere Müslümanlar aleyhinde bir yol verilmez... İşte bu sebeple ülkeyi ve halkı kurtarmak için Nübüvvet metodu üzere Hilafetin kurulması çalışmasının ne kadar gerekli olduğu bir kez daha açığa çıkmaktadır. Bu ümmet, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmet olarak üstünlük ve muzafferiyetini yeniden elde edecektir.

وَلْيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ "Allah kendisine yardım edenlere mutlaka yardım eder. Kuşkusuz Allah, Kaviyy ve Azizdir." [Hacc 40]

H.12 Cumade's Sâni 1443
M.15 Ocak 2022